

Colletti ve Sosyalist Siyasal Bilinç Sorunu Üzerine

Marksizmin devlet ve siyasal düzen konusunda en yetkin ve temel eseri sayılan **Devlet ve Devrim** bugüne değin pek çok kez yorumlanmış ve kendisini Marksist - Leninist olarak niteleyen her hareket, devlet, demokrasi ve parlamenter düzen, sosyalist toplumda devlet yapısı —proletarya diktatörlüğü— hakkındaki görüşlerini bu temel esere dayandırmaya çalışmıştır.

Türkiye Sosyalist Hareketinde de 1960' lardan bu yana yapılan teorik analizlerde ve özellikle bu dönemin ortalarından itibaren başgösteren ayrılmalar içinde devlet ve ona bağlı sorunlar tartışılırken **Devlet ve Devrim**'den çok söz edildi.

Ancak, bütün bu tartışmalar boyunca **Devlet ve Devrim**'den hangi bağlamda söz edildiğini, eserin neleri kanıtlamakta kullanıldığını ve bunların sonucu olarak zihnimize uyanan devlet ve devrim imajını hatırlarsak, Colletti'nin az sonra okuyacağımız yazısında bir başka eserden söz edildiğini sanmamız bile doğaldır.

Bütün bu tartışmalarda **Devlet ve Devrim**, «devlet egemen sınıfın baskı aracıdır» önermesi ve «şiddete dayalı devrim» tezinin savunulduğu eser olarak geçer. Nitekim günümüz bunalımında iki karşıt tez olarak **gözükten** «şiddete dayalı devrim» ve «barışçıl geçiş» tezleri arasındaki polemiklerdeki ilk tezi savunanlar, Lenin'in bu eserini kanıt gösterirken, diğeri açık ya da örtük biçimde bu eserdeki düşüncelerin artık «gününü doldurduğunu» geçersizleştirdiğini varsayarlar. Dolayısıyla da her iki karşıt tez sahipleri de **Devlet ve Devrim**'den aynı sonuçları çıkarmakta, ama biri bu sonuçları hâlâ geçerli sayarken öbürü buna katılmamaktadır.

Colletti, incelemesinde, Lenin'in bu eserinde yukardaki gibi bir «barışçıl/şiddete dayalı» ikilemine cevap vermek için yazmadığını yeterince açık biçimde kanıtıyor. **Devlet ve Devrim** bu kısır ve suni ikilemin sorunsalı için-

de değildir. Eserin içeriği, bu dar sorunsalın içinde takılıp kalanları kavrayamayacağı kadar derin ve anlamlıdır. Colletti, Lenin'in bu eserinde çözümlenmeye çalıştığı sorunların önemlerini olabileceği kadar açık biçimde sergilediği ve eserin gerçek sorunsalını duru biçimde anlatabildiği için bu konuya değinmek gereğini duymuyoruz. **Devlet ve Devrim**'i daha önce okumamış okurlar, Colletti'nin, çoğu kez ayrıca yorum yapmaksızın doğrudan Lenin'in adı geçen eserinden alıntılarını aktarmakla yetindiği yazısını okuduktan sonra, bir kez daha **Devlet ve Devrim**'i okurlarsa, bu eserin bugüne değin ne denli kısır bir mantık içinde yorumlanmış olduğunu anlarlar.

Yeri gelmişken belirtelim ki, yalnızca **Devlet ve Devrim** değil, Lenin'in hepsi de Marksizmin başeserleri olan bir dizi eseri de aynı tahrifçi, dar ve kısır yoruma kurban edilmiş, edilegelmiştir. **Devlet ve Devrim**'de yalnızca şiddeti bulan anlayış, **Ne Yapmalı** da sırf bir dar parti şeması, **İki Taktik**'te ise çoğu kişiye şaşılacak kadar basit gelen bir işçi-köylü ittifakı tezi, alabildiğine vulger bir «demokratik devrim» stratejisi bulabilmiştir. Bundan ötesini göremeyecek kadar kısır, politikacı, ekonomist bir anlayış, Lenin'in bütün bu eserlerinde dile gelen özgün Marksizm yorumunu uzun yıllar küllendirebilmiş, bu «başarıyı» gösterebilmiştir.

Colletti, **Devlet ve Devrim** üzerine incelemesinde, bu küllendirmenin zihinlerimizde oluşturduğu örtüyü kaldırmıştır. Marksizmin başlıca, hattâ temel sorunu olan devlet ve siyasal düzen konusunda Lenin'in derin ve kapsamlı ufkunu gösterebilmiştir.

Ancak, Colletti'nin bu yararlı çalışmasında mutlaka üzerinde durulması gereken bir nokta var.

Colletti, Lenin'in 1905 ve 1917 Sovyetleri üzerine söyledikleri arasında çelişki olduğunu, Lenin'in 1905'de Sovyet'in özgünlüğünü göre-

mediğini, ama 1917'de bu hatâsını düzelttiğini söylemektedir.

Her ne kadar, ilk bakışta Colletti haklı görünüyorsa da daha dikkatli bir analiz, haklı olanın Lenin olduğunu gösterir. Colletti, 1917'nin Nisan Tezleri'nde, Devlet ve Devrim'indeki Lenin'i gerektiği gibi anlamıştır ama daha genel bir konu olan sosyalist siyasal anlayış ve mücadele konusundaki Lenin'in özgün yaklaşımını anlamakta aynı derecede başarılıdır diyemeyeceğiz.

Lenin'in 1905 Sovyetine özgün bir siyasal anlam vermediği doğrudur. İki Taktik'de ifade edilen 1905 - 1907 devrim dönemine ilişkin analizlerde, ne Sovyet kurumu üzerinde özel bir inceleme ve ne de bu kuruma önemli bir yer veren bir anlayış görürüz. Lenin, 1905 Sovyetini «görmemiş» gibidir. Oysa 1917'de durum tümüyle tersinedir. Lenin'in bizzat Bolşevik Partisi'nin büyük çoğunluğuna bile uzun bir mücadeleden sonra benimsettiği slogan «bütün iktidar Sovyetlere»dir. Oysa bilindiği üzere 1905 - 1907 devrim döneminin sloganı «işçi ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü»dür. 1917 Ağustos - Eylül'ünde yazdığı Devlet ve Devrim'de olsun, proletarya diktatörlüğü konusunda Kautsky ile yaptığı 1918'deki polemiklerde olsun Lenin, «işçi ve Asker Sovyetleri»ne belirleyici bir önem verir. «Eğer devrimci sınıfların yaratıcı halk dehası Sovyetleri yaratmamış olsaydı, Rusya'da proleter devrimi mahkûm olurdu» der.

Colletti, bunları dikkate alarak, Lenin'in 1905 ve 1917'de «Sovyetleri farklı biçimde değerlendirdiğini söylüyor. Lenin'in 1905'de Sovyet'in özgünlüğünü «anlamayı başaramadığı» yargısına buradan varıyor.

Fakat, Colletti'nin analizi 1905 Sovyetleriyle 1917 Sovyetlerinin aynı politik içerikte kurumlar olduğu, her ikisinde ifadesini bulan politik olgunlaşmanın aynı olduğu önkabulüne dayanmaktadır.

Ama bu önkabul yanlıştır. Aynı «Sovyet» adını almış olmalarını karşın her iki kurumda ifadesini bulan politik olgunluk düzeyleri nitelikçe farklıdır. Ve ikincisi (1917 Sovyeti) ilkinin göre niteliksel bir aşamadır. Lenin 1905 Sovyeti'ne vermediği önem ve anlamı 1917 Sovyeti'ne verirken haklıdır ve 1905 - 1907 devrimci döneminde 1917'deki gibi Sovyetleri temel alan bir devrimci mücadele önermesinde her-

hangi bir çelişki yoktur. Tersine Lenin'in 1905 ve 1917'deki analizleri ve önerileri arasında son derece anlamlı içsel bir bağıntı vardır.

Colletti, Devlet ve Devrim üzerine yazısında gayet haklı olarak «sosyalizmin gelişme düzeyinin buradaki ölçüsü, demokrasinin gelişme düzeyi»dir, diyor. «Devletin yok olması olayı geliştikçe ve kitlelerin özyönetimleri genişledikçe sosyalizmden komünizme geçiliyor demektir» sözlerine de özünde katılmamak mümkün değildir.

Colletti, burada uyguladığı yaklaşımı sosyalist devrim öncesi için de uygulamış olsa, Lenin'in 1905 - 1917 dönemindeki tavırlarının ne denli tutarlı olduğunu görebilir. Sosyalizmi tarihî gelişme teorisi içinde kavrayan Marksizm, sosyalist devrim öncesi ile sonrası için aynı ölçüleri kullanmalıdır ve temel Marksist analizlerde yöntem budur.

Colletti'nin, Lenin'in Sovyetler konusundaki tavrına ilişkin yargısını yanlış kılan ikinci bir nokta daha var. Bu, bizzat Colletti'nin elimizdeki yazısında önemle vurgulanan «demokrasinin gelişmesi» kavramının içeriğinden dolayıdır.

1905 Sovyeti'nin bir «İşçi Sovyeti» olması-na karşılık 1917 Sovyeti «işçi ve asker, köylü» sovyetidir. Bunun ilk anlamı, 1905'de yalnızca işçi sınıfının özyönetim organları olarak varolan bir kurumun, 1917'de Rusya toplumunun iki önemli sınıfını kapsayacak kadar geniş kabul gören kurumlar haline gelmesidir.

1905 Sovyeti, 1905 - 1907 devrim süreci içinde ayaklanma halinde olan yoksul ve küçük köylülerce de benzerleri yaratılan bir kurum olamadı. İşçi sınıfında —o da ancak belirli kentlerdeki işçilere— özgü bir «sınıf örgütü» olarak görüldü ve bu sınıfsal içeriği ile uyarlı ve sınırlı işlevleri üstlendi. Meslekî, yarı-askerî ve idarî nitelikteki işlevleri ile 1905 Sovyeti, özellikle metropol kentlerde genel devrim hareketinin en güçlü kurumları halinde oldukları esnada bile, diğer devrimci hareketleri de —örneğin köylü ayaklanmalarını— içine alacak ve onları daha ileri bir politik hedef etrafında birleştirecek bir öncülük görevini yapmamıştır. Şüphesiz kendi içinde yetkin bir demokrasi vardı ama 1917 Sovyetlerinin işçi ve asker-köylüleri kapsayan ve onları dar sınıfsal bakışın etkin olmadığı bir işleyiş içinde birleştiren yapısında gerçekleştirilen demok-

Birikim 32/24

rasi, hem 1905'dekinden daha yetkindi ve hem de asıl olarak 1905 Sovyeti'nin kendine tanıdığı işlev alanından çok daha geniş bir işlev alanına ve kararlarını uygulatacak bir yaptırım gücüne —askerî birliklerin çoğunu asker komiteleri kanalıyla denetim altına almıştı— sahip olması nedeniyle bir sınıfın politik-idarî örgütü olmanın ötesinde bir «devlet»di. Varlığı ve işleyişi ile yeni bir siyasal düzendi.

Dolayısıyla, 1905 Sovyetinde gerçekleştirilen «özyönetim» işçi sınıfının meslekî, ekonomik ve içinde bulunulan sürecin getirdiği yarı-askerî ve idarî sorunları içeren bir çerçevede geçerlidir. Bu sorunların tartışılması ve karara bağlanmasında demokratik bir işleyiş kurulmuş olması, 1905 Sovyetini 1917 Sovyetleri gibi «devlet» tanımı içinde ele almamızı engeller. Çünkü 1917 Sovyeti, yukardaki içeriğinden anlaşılacağı üzere ilgi alanı tüm toplum olan kurumlardır ve dolayısıyla buradaki demokrasi, yalnızca işleyişi ile değil, asıl olarak kurumun üstlendiği işlevlerin zenginliği açısından tam anlamıyla «politik bir demokrasi»dir. 1905 Sovyeti'nde «kendini yöneten» işçi sınıfı en dinamik ögesi olduğu 1917 Sovyeti'nde «toplumu yönetmekte»dir ve bu imkâna sahip olabileceği bir kurum yaratmıştır.

1905 Sovyeti ile 1917 Sovyeti'nin politik içerikleri arasındaki farkı böyle tanımlamak, çok önemli bir konuya değinme zemini de oluşturuyor.

Söze yine Coletti'den başlayalım.

Colletti, kitlelerin özyönetimlerinin gelişmesi ölçüsünü sosyalizmin gelişmesinde başlıca ölçüt saymaktadır. Genel anlamıyla bu yargıya katıldığımızı belirttik.

Ancak bu «özyönetim» kavramının mutlaka iyice açıklanması gerekir. Bugün Yugoslavya'da yürürlükte olan toplum düzenini Yugoslav Komünist Partisi «özyönetim» kavramıyla açıklamaktadır. İşçilerin çalıştıkları işletmeleri, oluşturdukları çeşitli komitelerle yönettikleri ve bunu yaparken geniş bir özerkliğe sahip oldukları bir düzendir bu.

Yugoslavya'da yürürlükte olan ve yarattığı toplumsal ilişkilerle, değer ölçüleriyle sosyalizm olarak niteleyemeyeceğimiz bu toplumsal düzenin «özyönetim» uygulamasını anlatacak ve eleştirecek değiliz. Burada yalnızca, işçileri ve genelde tüm sınıfların üretici işlevlerini yerine getirdikleri kuruluşların yönetil-

mesi ile sınırlı bir «özyönetim» kavramının nasıl bir sonuca varabileceğini örneklemek istedik.

Birikim'de şimdiye kadar yaptığımız analizlerde «politik» olgunluk düzeyi «kavramını» kullandığımızı ve kavrama «özyönetim» kavramından daha geniş bir içerik verdiğimiz okurlar bilirler. Bu kavramı kullandığımız yerlerde, sosyalizmin belirli bir ekonomik gelişkinlik düzeyine değil, belirli bir politik olgunluk düzeyine tekabül ettiği sık sık vurgulanmıştır.

Sosyalizme tekabül eden ve bu anlamda sosyalist devrimin maddî koşulu diyebileceğimiz politik olgunluk düzeyinin nasıl bir içerikte olması gerektiği konusunda yazdıklarımıza ek olarak burada konunun bir diğer önemli yanı üzerinde durmak istiyoruz.

1905 Sovyeti'nin «işçi sınıfının kendi kendini yönettiği» kurumlar olması, 1917 Sovyeti'nin ise, bütün devrimci sınıfların ve özel olarak bu kaynaşmış kitlenin en dinamik ögesi olan işçi sınıfının tüm toplumu yönettiği, buna imkân sağlayan kurumlar olmasını her iki kurum arasındaki niteliksel farkı anlattığını söyledik.

Politik olgunlaşma düzeyi, belirli bir toplumun veya özel olarak bir sınıfın belli bir anda politik eyleme nasıl katıldığı ve bu katılımı nasıl bir görüş içinde açıkladığını topluca ifade eder. Bu ikisi her zaman tutarlı değildir. Bazen eylemin somut içeriği, eylemi gerçekleştirenlerin kendileri hakkındaki düşüncelerini aşar. Tersine de olabilir bunun.

Yönetilen, ezilen sınıfların politik olgunluk düzeyini yükseltmek olarak formüle edebileceğimiz devrimci politik çalışmanın yürütülüş biçimlerini genelde belirleyen çerçeve budur.

İkinci bir nokta, politik olgunlaşmanın başlıca aşamalarına tekabül eden politik bilinç biçimlerinin neler olduğu ve bunların nasıl karakterize edilebileceğidir. Daha başka bir deyişle toplumların tarihî gelişmelerini açıklarken kullandığımız «burjuva demokratik devrim», «sosyalist devrim» gibi başlıca aşamalara tekabül eden bilinç türlerini hangi temel ölçütlere göre birbirinden ayırdığımızdır. Demokratik bilinç, sınıf bilinci, sosyalist bilinç kavramlarının içeriği nedir?

Aralarındaki en temel farkları gösteren bir formülasyon yaparsak şunu söyleyebiliriz:

Birikim 32/25

Demokratik bilinç, **bireyin** politik etkinliğe katılma istek ve kararlılığını ifade eden ve toplumun bireyler toplamı olduğunu kabul etmekten yola çıkan bir bilinç türüdür; sınıf bilinci ve buna uyarlı politik bilinç türü, toplumun farklı sınıflardan oluştuğu önkabulünden yola çıkar ve belirli bir sınıfın yerine getirdiği fonksiyonun toplumsal önemi ve sınıfın sayısal gücü oranında varolan siyasal düzen içinde temsil hakkını savunur. Sosyalist bilinç, sınıf önkabullerinin, sınıfsal planda koyuşa geçen anlayışın, sınıfsız toplumun kurulması imkân ve zorunluluğunu kavrayan bir anlayışa, **toplumsallaşmaya** dönüşmesini ifade eder.

Genellikle «sınıf bilincine sahip işçi» derken, «sosyalist bilince sahip işçi»yi kastederiz. Oysa yukardaki açıklamada bunların ayrı içerikte olduğunu söylemiş oluyoruz. Bunu yaparken, birçok temel Marksist metinde sınıf bilinci ile sosyalist bilinç kavramlarının özdeş anlamlar verilerek kullanıldığını unutup değiliz. Ancak günümüzde yaygın ekonomist anlayışın bu özdeş kullanımından yararlanarak sosyalist bilinç kavramını tahrif etmesi ve bunu çıplak bir ekonomik çıkar düşüncesine indirgemesi karşısında böyle bir ayrımı yapmanın kesinlikle zorunlu olduğunu görüyoruz.

Sosyalist bilinçten ayrı bir içerik vererek kullandığımız «sınıf bilinci» kavramı üzerinde bu bakımdan durmak istiyoruz.

Sınıf bilinci, iki temel veri üzerine kurulur. Bunlardan ilki sözkonusu sınıfın toplumsal üretimde yerine getirdiği fonksiyonun, zaman içinde nisbi ölçülerde değişebileceği, ama fonksiyon olarak sürekli varlığını koruyacağı önkabulüdür. Örneğin bir kapitalist, araçlarını ve genel olarak üretim güçlerini düzenlemek, yönlendirmek fonksiyonunun, toplumsal üretimin devamı için zorunlu bir fonksiyon olduğunu kabul eder. Üretim araçları sahibi olarak kendisinin yerine getirdiği bu fonksiyonun zorunluluğunu kanıt göstererek bir sınıf olarak varolmasını meşrulaştırır. Bir kapitaliste göre, bu zorunlu fonksiyon yadsınamaz. Yani, toplumsal üretimin devamı ve artışından vazgeçilemeyeceğine göre, birilerinin bu üretim yapısını düzenlemeleri, üretim güçlerini yönlendirmeleri gerekir. İşletme yönetimi bilgileri, deneyleri ve yetenekleri ile özellikle çağımızın iş adamı kapitalistleri, bu zorunlu fonksiyonu yerine getirmeye en ehil

kimselerin kendileri olduğunu iddia edebilirler. Onlar, bu fonksiyonları karşılığında aldıkları payın miktarını tartışmaya hazırırlar, kâr ve ücret oranlarını düzenlemeye ilke olarak karşı çıkmazlar. Ama şunu gayet iyi bilirler ki, yerine getirdikleri fonksiyon tartışılmadığı, üretim güçlerini yönlendirme fonksiyonunun **zorunlu olarak birilerine özgü bir fonksiyon olma «gerçeği» kabullenildikten sonra**, yukardaki tipten ekonomik sorunları şu veya bu biçimde kendi lehlerine çözümlenmek imkânları açıktır.

Bir işçi, toplumsal üretimin devamı için kendi fonksiyonunun, yani bir kol emeği olarak makinaya bağımlı iş görme fonksiyonunun sürekli varolacağını kabul ediyorsa, bu kol emeği fonksiyonunun değişmezliğinden yola çıkıyorsa, onun bilinci de yukardaki bir kapitalist için anlattığımız sınıf bilinciyle aynı niteliktedir.

Demek oluyor ki, işçi sınıfı, sınıf bilincini aşip sosyalist bilinç sahibi olmalıdır. Eğer Marksist sosyalizm teorisine uyarlı konuşuyorsak bu ancak böyledir. Çünkü Marksist teori, sosyalizmi tanımlarken, bu toplumsal üretim aşamasında işçi sınıfının **sınıf olarak ortadan kalkacağını** temel alır. Bu ise işçi sınıfının yerine getirdiği fonksiyonun aşılması, artık zorunlu bir fonksiyon olmaktan çıkmasından başka birşey değildir. İşçi sınıfı derin yoksunluklarının kökeninin, işte bu makinanın uzantısı, bir kol gücü olma fonksiyonu olduğunu kavradığı an, asıl değiştirilmesi gerekli şeyin ne olduğunu da kavramış demektir. Dolayısıyla da iktidarı ele geçirip toplumsal üretimi yönlendirme imkânına sahip olduğunda üretim güçlerini hangi amaç doğrultusunda seferber edeceğini bilmektedir. Bu amaç, kol emeğini zorunlu bir fonksiyon olmaktan çıkarmaktır ve bu gerçekleştirildiğinde birilerinin özel bir kesimin, üretim güçlerini yönlendirme fonksiyonu da gereksiz hale gelecek, üretim yapısı kelimenin gerçek anlamıyla toplumsallaşacaktır.

O halde, **sosyalist eleştiri**, her şeyden önce üretimin maddî koşullarında kaynağını bulan **çeşitli üretici fonksiyonların değişmezliği düşüncesine karşı yöneltilmiştir**. Sosyalist bilinç bu eleştiriden yola çıkmakla oluşan bilinçtir.

«Sınıf bilinci»nin ikinci ögesi, sınıfın yeri-

ne getirdiği fonksiyonu, diğer sınıfların yerine getirdiği fonksiyondan daha önemli sayma düşüncesidir. «Ben-biz-olmazsak toplumsal üretim durur, gelişemez veya geri düzeye iner» düşüncesini, her sınıf çeşitli gerekçeler ileri sürerek savunur. Kapitalist sınıfın, teşebbüs, organizasyon yeteneği ve bilgisini öne sürerek yaptığı kendini yüceltme çabası, işçi sınıfındaki uvriyerist eğilimleriyle aynı düzeydedir. Kendi fonksiyonuna en büyük önemi vermek, toplumsal üretimden en büyük payın kendisine verilmesi tezini destekler. Sınıf konumunu yüceltmek, «sınıfsal çıkar», çıkar çatışmalarını şu veya bu biçimde sürekliliği düşüncesine varır. Bu tümüyle ekonomist içerikli bir düşünce sistemi oluşturur. «Sınıfsal bakış» gibi, lâfız olarak Marksizme çalan bir terim kullanması, «sınıf çatışması»ni temel aldığını söyleyerek «keskin» gözükmesi, onun **tamamen** burjuva ideolojisinin ürünü olduğunu kesinlikle gizleyemez. Çünkü toplumdaki her birey ve sınıfın kendi ekonomik çıkarlarını ön plana alan bir yaklaşıma sahip olduğu ve başkalarıyla sürekli bir çıkar çatışması içinde bulunduğu düşüncesi, bizzat burjuva görüşünün temelinde vardır. Burjuva ekonomi-politik «ekonomik insan»dan başlarken bütün bu «sınıfsal bakış»ları ve «çıkar çatışması» zaten değişmez gerçekler olarak kabul etmiştir.

Bütün bu anlatılanlardan çıkan sonuç, işçi sınıfının kendi üretici fonksiyonunun değiş-

mezliği ve bu fonksiyonun en önemli fonksiyon olduğu önkabullerine dayalı bir «sınıf bilinci»ni aşmadığı sürece sosyalist bilinç sahibi olamayacağıdır. Sosyalist bilinç, gerek bu değişmez fonksiyonlar gerekse en önemli üretici fonksiyon tezlerinin bir burjuva yanılması olduğunu, burjuva içerikli görüşler olduğunu kavramış bilinçtir. Sınıfsal yaklaşımdan (bakış) sosyalist yaklaşıma geçiş, tümü de kapitalist üretim tarzının değişmezliği önyargısından temellenen bu görüşlerin sistemli eleştirisiyle mümkündür.

Sınıf örgütleri ile sosyalist-siyasal örgütler arasındaki niteliksel farkın gerekçesi ve temeli buradadır. Sınıf örgütlerinde sınıf çıkarı savunulur ve örgüt, yapısı ve işleyişi ile asil olarak bu görevine göre belirlenir. Sınıfın çıkarlarını bir başka —karşıt— sınıfa karşı korur, o sınıfla mücadele eder. Oysa sosyalist siyasal örgüt, özel olarak burjuva sınıfa karşı mücadele etmez; o, **burjuva toplum düzeyine** karşı, **sınıfsız bir toplum** kurma mücadelesini verir. Ancak ekonomistler, sosyalist siyasal örgütün, işçi sınıfının çıkarlarını politik düzeyde temsil eden örgüt olduğunu söyleyebilir. Böyle «sosyalist» örgütler, partiler vardır. İngiliz İşçi Parti'sinin vaktiyle açtığı bu yolda şimdi bir dizi «sosyalist» etiketli örgüt, «son amacı»nın sosyalizm olduğunu ilân ederek yürümektedir.